יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואף על גב דשמעיניה דמיאש (א) לסוף לא הוי יאוש דכי אתא לידיה באיסורא הוא דאתא לידיה דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר סימנא אית לי בגויה יהבנא סימנא ושקילנא ליה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה כדבעינן למימר לקמן כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר א לא הוי יאוש דהא לא ידע דנפל מיניה רבא אמר הוי יאוש דלכי ידע דנפל מיניה מיאש מימר אמר סימנא לית לי בגויה מהשתא הוא דמיאש (סימן פמג"ש ממקגט"י כבסע"ז) תא שמע פירות מפוזרין הא לא ידע דנפל מיניה הא אמר רב עוקבא בר חמא הכא במכנשתא (ב) דביזורי עסקינן דאבידה מדעת היא ת"ש מעות מפוזרות הרי אלו שלו אמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי כדרבי ב יצחק דאמר ג אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה ד הכא נמי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה ת"ש עיגולי דבילה וככרות של נחתום הרי אלו שלו אמאי והא לא ידע דנפל מיניה התם נמי [א] ה אגב דיקירי מידע ידע בהו ת"ש ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו ואמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי ו אגב דחשיבי משמושי ממשמש בהו וכדרבי יצחק ת"ש ז המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן והא לא ידע דנפל מיניה אמר רבי יצחק אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ת"ש ח מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו בה הנמושות ואמרינן מאי נמושות וא"ר יוחנן סבי דאזלי ט אתיגרא ריש לקיש אמר לקוטי בתר לקוטי ואמאי נהי דעניים דהכא מיאשי איכא עניים בדוכתא אחריתא דלא מיאשי אמרי כיון דאיכא עניים הכא הנך ג מעיקרא איאושי מיאש ואמרי עניים דהתם מלקטי ליה ת"ש י ח קציעות בדרך ואפילו בצד שדה קציעות ט וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר בזיתים ובחרובים אסור בשלמא רישא לאביי לא קשיא אגב דחשיבי ממשמש בהו תאנה נמי מידע ידיע דנתרא אלא סיפא לרבא קשיא דקתני בזיתים ובחרובים אסור אמר רבי אבהו שאני זית הואיל וחזותו מוכיח עליו ואע"ג דנתרין זיתי מידע ידיע י דוכתא דאיניש איניש הוא אי הכי אפילו רישא נמי אמר רב פפא תאנה עם נפילתה נמאסת תא שמע י הגנב שנטל מזה ונתן לזה וכן גזלן שנטל מזה ונתן לזה וכן

רש"י

יאוש שלא מדעת. דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן: לא הוי יאוש. לקמיה מפרש פלוגתייהו: דמיאש לבסוף. לאחר שמצאו זה. וכללא דיאוש כגון דאמר ווי ליה לחסרון כיס דגלי דעתיה שנואש מהן (ה): באיסורא אתא לידיה. לדבר שאינו עשוי להתיאש הוא: זוטו של ים. מקומות בשפת הים שדרך הים לחזור לאחוריו י' פרסאות או חמשה עשר פרסאות פעמיים ביום ושוטף מה שמוצא שם והולך. זוטו לשון גודל ושירוע בלשון יווני כמו שכתבו הזקנים לתלמי המלך ואל אצילי (ו) ואל זאטוטי (מגילה דף ט.): ובשלוליתו של נהר. כשהוא גדל ויוצא חוץ לגדותיו ושולל שלל ושוטף הנמצא: רחמנא שרייה. ואפי' באת ליד המוצא לפני יאוש: לקמן (ט). בשמעתין מנין לאבידה ששטפה נהר כו': מהשתא הוי יאוש. שהרי נפל וכשיודע שוב אין דעתו עליו: דאבידה מדעת היא. שלא נפלו ממנו ומדעת הניחם הפקר: עשוי למשמש. וקודם שמצאו זה נודע לבעלים שנפלו ונואשו: דיקירי. כבד משא: סבי דאזלי אתיגרא. זקנים עניים הולכים על משענתם בנחת ורואין כל שבולת ושבולת. ולשון נמושות כמו (ז) לא ימושו (ישעיה נט) שממשמשין והולכים: לקוטי בתר לקוטי. לשון נמושות כמו לא ימיש (שמות יג) שנוטלין ומשין הכל מלפניהם: ואמאי. אי יאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא: נהי. דלגבי עניים דהכא הוי יאוש מדעת שראו שהלכו בה הנמושות ונתיאשו אלא עניים דעיר אחרת עדיין לא ידעי והיאך מותרין בו אלא משום כיון דלכי ידעי מיאשי הוי יאוש משעה שהלכו בו ובהיתר באו ליד זה: קציעות. תאנים שקוצצין אותם באיזמל ומוהל שלהן זב ושוטחן בשדה ליבש: ואפי' בצד שדה קציעות. שדה ששוטחים בה קציעות דידע דמהנהו אתו: מותרות משום גזל. אע"ג דכי נפל לא ידע כיון דלכי ידע מיאש מהשתא הוי יאוש כרבא: ופטורות מן המעשר. כדין הפקר דהפקר פטור מן המעשר (ח): בזיתים ובחרובים אסור. כאביי: בשלמא רישא לאביי. מאי לתרולי דמעיקרא ידע ואיאש כדמפרש ואזיל: דקתני בזיתים ובחרובין אסור. וסלקא דעתך משום דלא עבידי דנתרי וליכא למימר ידע דליאש ואע"ג דלכי ידע מיאש לא הוי יאוש מהשתא: חזותו מוכיח עליו. מראיתו ניכר של מי הוא הלכך מריה נמי ידע דנפיל לא מיאש דמימר אמר כולי עלמא ידעי דדידי ניניהו ולא הפקר הן ולא שקלי להו: עם נפילתה נמאסת. הלכך כיון דידיע דנתרא מעיקרא מיאש משום מאיסותא דמכי נפלה לא חשיבא עליה ומפקר לה: לא ידיע לא גרסינן ופירוש היה משובש בספרים:

ירדן

תוספות

דלכי נפל מיניה לא מיאש. ואע"ג דהשתא מיאש אקראי בעלמא הוא ומתחילה לא היה עומד ליאש: ת"ש המוצא מעות כו'. תימה כיון דבכל הקשה ממתני' דמעות מפוזרות אמאי פריך תו מהך ברייתא ורבי יצחק נמי אמאי לא אמר למלתיה אמתני' וי"ל דברייתא אלימא ליה לאקשויי דמשמע דבכל ענין הרי אלו שלו אע"ג דאיכא סימן מדמוקי טעמא (ג) שהרבים מצויין שם ומשמע נמי אע"ג דכשזה הגביה עדיין היה בעל אבידה בבית המדרש ולא ידע שנפל מיניה:

ופטורות ממעשר. במס' פאה (פ"א מ"ו) מוכח דוקא בהפקיר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר אבל אם הפקיר לאחר גמר מלאכה שנתחייב כבר במעשר אין בכך כלום וה"נ איירי קודם גמר מלאכה שלא נתמרחו עדיין כדמוכח בבילה פרק המביא (דף לד:) דתאנים העומדין לשוטחן בשדה ולעשות מהן קציעות לא נגמר מלאכתן למעשר עד שימרחו ואפילו זכה כהן המוצא קודם שימרחו פטורות מן המעשר כדאמרינן בב"ק (דף כח.) המפקיר כרמו והשכים בבקר ובצרו פטור מן המעשר וגבי הקדש אינו כן שאם הקדיש קודם גמר מלאכה ונפדה קודם גמר מלאכה חייב במעשר כדמוכח קצת בפרק האומר (סג:) (ל):

תאנה נמי מידע ידיע דנתרא. פירוש בשלמא לאביי תאנה מותרת כיון דרגילות היא דנתרא מעיקרא מתיאש לפי שסבור שהמוצא יקחנה כי הוא לא ידע שנפלה מן האילן אלא סבור הוא מעוברי דרכים נפלה ובזיתים ובחרובין אסור דלא עבידי דנתרי אע"ג דאם היה יודע דנפלו היה מתיאש לפי שעוברי דרכים יקחו כי יתלו דנפל מעוברי דרכים השתא דלא ידע סבור שלא נפלו אסורה דהוה ליה יאוש שלא מדעת אבל לרבא דהוי יאוש אמאי אסור וא"ת אם דין הוא לתלות בעוברי דרכים ולא באילן שאלו אמאי אסור בזיתים ובחרובין וי"ל דבדין ודאי אין לתלות בעוברי דרכים אלא באילן אלא שהבעלים מתיאשים לפי שסבורין שעוברי דרכים דלא מעלי יורו היתירא בפירות שמוצאים ויתלום בעוברי דרכים וא"ת אם כן מאי פריך לרבא נימא דזיתים וחרובין אסירי משום דאף לאחר שידעו הבעלים שנפלו לא נתיאשו לפי שיודעין שהמוצא לא יקחם שיתלה שנפלו מן האילן כאשר הוא האמת שאין לתלות בעוברי דרכים וי"ל דאם אינן מתיאשים בתאנה אמאי מותרים מיהו אית ספרים דגרסינן שאני זית הואיל וזיתו מוכיח עליו דבזה מתורץ מה שהקשינו כלומר לפי שהם תחת הזית יחשבו הבעלים שהמוצא לא יקחם לתלות בעוברי דרכים אבל תאנה עם נפילתה נמאסת פירוש מתלכלכת ונמאסת בעיניו ומפקירה אבל ברוב ספרים גרסינן הואיל וחזותו מוכיח עליו ואע"ג דמנתרא מידע ידעי דוכתא דאיניש איניש פירוש זיתים שנפלו דומין לזיתים שעומדין באילן ולפיכך אף כשידעו הבעלים שנפלו לא יתיאשו דיודעין שהמוצאם לא יקחם אבל תאנה עם נפילתה נמאסת כן גרסינן בערוך נמאסת בלא אל"ף ואין דומין לאותן שבאילן אי נמי גרסינן נמאסת ומחמת שמתלכלכת אינה דומה לתאנה שבאילן:

מה

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"ד מהלכות גזילה ואבידה הל' ה סמג עשין סי' עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג:
ט ב ג מיי' פי"א מהלכות גזילה ואבידה הל' ס ופי"ד מהל' גניבה הל' י סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א:
י ד ה מיי' פט"ו מהל' גזילה ואבידה הל' ח ועיין בכסף משנה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג:
יא ו מיי' שם פי"א הל' ז טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ג:
יב ז מיי' פ"א מהלכות מתנות עניים הל' יא:
יג ח מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה כא:
יד ט מיי' שם הל' כד ופט"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' טו טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ו:

רבינו חננאל

איפשיט אי הוי סימן אי לא בעיות דר' ירמיה הם ופשוטות הן ועלו כולן בתיקו. איתמר יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואע"ג דשמעיניה לבסוף דמיאש (לבסוף) לא הוי יאוש דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה דהא לפני יאוש הוה כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר לא הוה יאוש דלא ידע דנפל מיניה דמיאש. אבל המוצא בזוטו של ים. פי' בקרקעית הים ובשלוליתו של נהר פי' בתוך הנהר מקום שמי גשמים שוללים והוא מקום שטיפתו אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה למוצאה דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק מנין לאבדה ששטפה נהר שהיא מותרת שנאמר כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו בלבד ומצויה אצל כל אדם. פרט זו ששטפה נהר שאבודה ממנו ומכל אדם הלכך הרי היא למוצאה בין אית ליה בה סימן בין לית ליה בה סימן שרי דהא ודאי נתייאש הימנה. וזה שהיתיר בים ובנהר כנגדו אסור ביבשה ודייקינן מינה מה היתירה בין אית ביה סימן בין לית ביה סימן ואפי' לפני יאוש שרי כך מה שאסר ביבשה ואפי' לית ביה סימן לפני יאוש אסורה ועלתה תיובתא דרבא תיובתא. והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם י' יאוש שלא מדעת והלכתא כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ואמרי' ומאחר דאיתותב רבא הני תמרי דזיקא כלומר התמרים שהפילם הרוח מן הדקל והם מושלכים בדרך מפני מה אוכלין אותן העוברין ושבים והנה בעליהן לא נתייאשו שלא ידעו שהפילם הרוח ואמר ר' אשי כיון דאיכא שקצים דשכיחי דאזלי התם ואכלי להו יאושי מיאש להו מרייהו מעיקרא דכי האי גוונא אפי' אביי שרי ואם היו דקלים מוחזקין ליתמי דלאו בני יאוש ניהו או דקלים בכרכים דלא שכיחי בהו שקצים למיכלינהו אסירא. יש מי שאומרים פי' כרכתא דקלים הרבה שמוקפות גדר ומקשי רבא לאביי מצא מעות מפוזרות. ופריק אביי מתני' כר' יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה וכן המוצא מעות בבתי כנסיות ובתי מדרשות הרי אלו שלו. ואקשי' והא דלמא לא ידע דנפלי מיניה. ופריק הכי נמי כר' יצחק. וכן כל דבר חשוב ממשמש בכל שעה כמו מעות. פי' נמושות סבי דאזלי אתיגרא. זקנים חששי כח שמהלכין במשענת בידם שאין בהן כח לילך הרבה והשדה שיכנסו בה ללקט לא יניחו אחריהן כלום. האי דאמר מצא קציצות ואפי' בצד שדה קציצות מותרות משום גזל כיון שאלו הקציצות דבר חשוב

מסורת הש"ס

א) ב"ק קיח., ב) תענית ו: פאה פ"ח מ"א, ג) גי' רש"ל אתיגרא וכ"ה בערוך ערך נמש, ד) פ"א קציעות מעשרות פ"ב [מ"ד], ה) פ"א דויתא, ו) [תוס' דכתובות פ"ח], ז) [לקמן כג.], ח) [שמות כד], ט) [דף כב:], י) גי' רש"ל ולא ימישון תהלים קטו, כ) [חלה פ"א מ"ג], ל) [תפסנו כפי האומר דקדושין ובפרק האומר דגיטין ולא מצאנו אך בפ' ר' ישמעאל דמנחות סו: משמע כן ואולי צ"ל בפי' העומר בערין והיינו פ' ר' ישמעאל הנ"ל דכל הפרק איירי בדיני עומר כמו שרגילים הפוסקים לכנות פרק איזהו נשך בשם פרק הרבית ולאלורה צ"ע על התוס' שהוצרכו לדקדק מן הגמ' והלא משנה שלימה היא פ"ד דמס' פאה מ"ח ואפשר לומר שהתוספות רלו לאשמועי' רבותא טפי שאפי' היה תחלת גידולו ביד הקדש אפ"ה חייב אם פדאו קודם מירוח והא לא שמעינן ממתני' דאלי איירי שגדל ביד הדיוט ואח"כ הקדיש אבל מפרק ר"י הנ"ל משמע דאפי' גדל ביד הקדש נמי חייב אם פדאו קודם מירוח וחילוק זה בין נגדל ביד הדיוט או ביד הקדש כעין זה מלינו גבי מירוח הנכרי ודוק. העתקה ממלופי גרסאות,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמיאש לבסוף לא: (ב) שם במכנשתא דבי דרי עסקינן: (ג) תוס' ד"ה ת"ש וכו' שהרבים מצויין שם. נ"ב ע"ל דף כד ע"א:

גליון הש"ס

גמ' מעיקרא איאושי. קשה לי הא גם לעניים קטנים יש להם חלק ומקרי יאוש שלא מדעת כדלקמן דף כב ע"ב ועיין בתוס' ב"ב דף קמג ע"ב ד"ה ואם ועדיין צ"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אגב דיקירי. נ"ב גירסת הרא"ש דחשיבי כיון דמידי דמיכל ניננהו וכן מהרחות ותתיסות וכן בלשונות אבל גיזי ואלילי כתב משום דיקירי ולא פריך גמ' מכריסות משום דהתם דרך היתות וטעמא אחרינא להו ועי' תוס' (ע"א) ד"ה אלו כו' (ועמ"ש רביט בח"מ סי' רס"ב ס"ק ז):

מוסף רש"י

כל אדם. אפילו העשירים (תענית ו:). משילכו הנמושות. בשדה, דמכאן ואילך נתייאשו שאר העניים, לפי שיודעין אם נשאר לקט שכחה ופאה נמושות נטלום (שם). אתיגרי. הולכין בנחת ומעיינו טפי, ממזיק כפלך (ש"ב ג) מתרגמא אתיגרא (שם). לקוטי בתר לקוטי. עני מולך בנו אחריו שמכאן ואילך פוסקין שאר עניים מללקט (שם).